

Naslov članka/Article:

ZGODOVINSKI ROMANOPISEC JOSIP JURČIČ. OB 140. OBLETNICI NJEGOVE SMRTI

HISTORICAL NOVELIST JOSIP JURČIČ.
ON THE 140TH ANNIVERSARY OF HIS DEATH

Avtor/Author:

Dr. Miran Hladnik in dr. Urška Perenič

DOI:

CC licenca



Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav



Zgodovina v šoli št. 2/2021, letnik 29

ISSN 1318-1416

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2021

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/zgodovina-v-soli/>

Dr. Miran Hladnik in dr. Urška Perenič,
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

ZGODOVINSKI ROMANOPISEC JOSIP JURČIČ. OB 140. OBLETNICI NJEGOVE SMRTI

Miran Hladnik, PhD, and Urška Perenič, PhD,
Faculty of Arts, University of Ljubljana

HISTORICAL NOVELIST JOSIP JURČIČ. ON THE 140TH ANNIVERSARY OF HIS DEATH



Josip Jurčič
(1844–1881).
(Vir: Wikipedija.)

IZVLEČEK

Josip Jurčič (1844–1881) velja za prvega pomembnega slovenskega pripovednika, kar mu je prineslo status in slavo slovenskega literarnega klasika. Prvenstvo ima na več področjih: je avtor prvega slovenskega romana (*Deseti brat*, 1866), prvega slovenskega zgodovinskega romana v obliki feljtona (*Ivan Erazem Tattenbach*, 1873) in prve slovenske zgodovinske tragedije (*Tugomer*, 1876). Ustvaril je generativni tip turške povesti in velja tudi za začetnika kmečke povesti. V kulturni zgodovini mu pritiče prvenstvo tudi na področju časnikarstva, saj je bil prvi slovenski poklicni novinar in urednik. Liberalni časnik *Slovenski narod* je urejal približno deset let in ga preselil iz Maribora v Ljubljano, deželno središče Kranjske. Kljub dnevni časnikarski in uredniški raboti ni nehal literarno objavljati. V zadnjem desetletju svojega življenja je pisal kratke pripovedi (*Lipe*, *Pipa tobaka*, *Telečja pečenka*, *Vrban Smukova ženitev*) in romane (*Doktor Zober*, *Med dvema stoloma* ter *Cvet in sad*), dokončanje tragedije o Veroniki Deseniški pa mu je prekinila prerana smrt v začetku maja 1881.

Navdihoval se je ob pripovedni privlačnosti Walterja Scotta, ni pa mogoče spregledati njegove zavezanosti domači zgodovini, ljudskoprosvetni pripovedni tradiciji Christopha Schmidta in literarnemu programu Frana Levstika.

Ključne besede: Josip Jurčič, zgodovinski roman, feljtonski roman, Walter Scott, kmečka povest

ABSTRACT

Josip Jurčič (1844–1881) is considered the first important Slovenian storyteller, which has given him the status and reputation of a Slovenian classic. He has established primacy in several fields: he is the author of the first Slovenian novel (*Deseti brat* [The Tenth Brother], 1866), of the first Slovenian historical novel in feuilleton form (*Ivan Erazem Tattenbach*, 1873) and of the first Slovenian historical tragedy (*Tugomer*, 1876). He created the generative type of Turkish novel and is also considered the pioneer of the rural novel. In the field of cultural history, he also has primacy in journalism, for he was the first professional Slovenian journalist and editor. He edited the liberal newspaper *Slovenski narod* [Slovenian Nation] for about ten years, moving it from Maribor to Ljubljana, the provincial centre of Carniola. Despite his daily work load as a journalist and editor, he never stopped publishing fiction. In the last decade of his life, he wrote short stories (*“Lipe”* [Lime Trees], *“Pipa tobaka”* [A Tobacco Pipe], *“Telečja pečenka”* [A Veal Roast], *“Vrban Smukova ženitev”* [The Marriage of Vrban Smuk]) and novels (*Doktor Zober* [Doctor Zober], *Med dvema stoloma* [Between Two Chairs] and *Cvet in sad* [The Blossom and the Fruit]); his premature death in early May 1881 prevented him from finishing his tragedy about Veronika of Desenice.

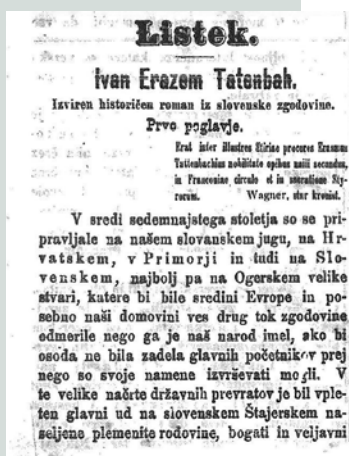
He was inspired by the alluring narrative of Sir Walter Scott; moreover, one cannot overlook his commitment to local history, to the educational storytelling tradition of Christoph Schmid, and to the literary programme of Fran Levstik.

Keywords: Josip Jurčič, historical novel, feuilleton novel, Sir Walter Scott, rural novel

UVOD

Okrogle obletnice rojstev in smrti so priložnost, da se literarni zgodovinarji in širša javnost ozremo v preteklost in vnovič premislimo in preverimo pomen pisateljevega dela tako za slovensko književnost kot slovensko kulturo in narod. V razvojnem loku slovenske književnosti povezuje Josip Jurčič starejšo pripovedno prozo, označeno kot pobožno, poučno, vzgojno in didaktično, z modernim pripovedništvom vajevske generacije. Kakor piše Matjaž Kmecl, slovenska književnost po nastopu Jurčiča ni bila več enaka.

Najprej je treba povedati, da Josip Jurčič po izobrazbi in poklicu ni bil zgodovinar, kot so bili njegovi sodobniki (Avgust Dimitz, Gottfried Muys, Henrik Costa, Janez Jesenko, Janez Parapat, Anton Raič, Matej Slekovec, Josip Stare, Ivan Steklasa, Ivan Vrhovec in Ivan Vrhovnik, Simon Rutar in Franc Kos), ampak je bil časopisni urednik, kar danes spravljamo pod oznako novinarstvo, in pisatelj. Z novinarstvom se je preživljal, v kulturnozgodovinskem spominu pa nam je ostal zaradi svojih literarnih del, najbolj kot avtor prvega slovenskega romana *Deseti brat* (1866). Je tudi avtor prvega slovenskega zgodovinskega romana *Ivan Erazem Tattenbach* (*Slovenski narod* 1873), ki je hkrati prvi slovenski feljtonski roman. Z vsaj še enim prvenstvom se lahko pohvali Jurčič: ko je leta 1864 od Mohorjeve družbe dobil sto goldinarjev za zgodovinsko turško povest *Jurij Kozjak, slovenski janičar*, je postal tudi prvi slovenski nagradjeni pisatelj.



Slovensko zgodovinopis- je in slovenski zgodovin- ski roman sta bila v Jurči- čevem 19. stoletju v službi istega interesa, to je kon- stituiranja in emancipi- ranja naroda, in to vsak na svoj način: zgodovina se je poslanstva lotevala, poenostavljeno rečeno, v strokovnem jeziku, ro- man pa v umetnostnem jeziku; zgodovina je bila

Odlomek iz prvega poglavja prvega slovenskega zgodovinskega romana *Ivan Erazem Tattenbach*, ki je kot feljton izhajal v časopisu *Slovenski narod* (*Slovenski narod*, 1. januar 1873.) (Vir: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Erazem_Tattenbach_\(roman\)#/media/Slika:Ivan_Erazem_Tattenbach.jpg](https://sl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Erazem_Tattenbach_(roman)#/media/Slika:Ivan_Erazem_Tattenbach.jpg).)

namenjena strokovnemu bralcu, roman pa splošnemu bralcu. V praksi pa med obe- ma vrstama pisanja ni bilo usodne ločnice: zgodovinopisje se je trudilo biti koliko mogoče zgodbeno in pripovedno zanimivo. Po svetu so sloveli zgodovinarji, ki so znali z jezikom (npr. Thomas Macaulay, Thomas Carlyle, Hippolyte A. Taine, Jules Michelet), zgodovinski romanopisci pa so se čutili zavezane zgodovinskim dejstvom, ki so jih marljivo študirali v arhivih, preden so zastavili pero, in se s svojim zgodo- vinopisnim študijem naravnost ponašali. Popularno neakademsko zgodovinopisje je v uporabi pripovednih sredstev, z esejizmom, sugestivnostjo in imaginativnostjo pravzaprav tekmovalo s sočasnim zgodovinskim romanom. Carlyle se je zaklinjal, da je le zgodovina prava poezija in da je realnost veličastnejša od fikcije, vendar ni mogel skriti očaranosti od Scottove romaneskne tehnike.

Za Jurčiča se je v slovenski literarni zgodovini in v širši popularni zavesti utrdilo prepričanje, da je slovenski Scott. Na to je najbolj izrecno pokazal na začetku romana *Deseti brat*, sicer pa gre zasluge za poznejše nenehno primerjanje Jurčiča s škotskim pisateljem in folkloristom najbolj pripisati njegovemu sodobniku in prijatelju Franu Levcu, ki je v spominih na pisatelja leta 1888 izpostavil, s kakšno slastjo da je ta na ljubljanski gimnaziji prebiral spise Walterja Scotta in se zatrdno odločil postati slovenski Scott. To se pravi slovenski romanopisec. Po izidu *Desetega brata* je Levec navdušeno pisal svoji nevesti Jerici Dolinar, da je ta roman delo slovenskega Scotta, »enega izmed najboljših slovenskih pisalcev«. Preveriti bo treba še sum o možnem vplivu drugega velikega angleškega avtorja zgodovinskih romanov, Edwarda Bulwerja-Lyttona, ki ga Jurčič sicer ne omenja. Če je Scottovo vplivno moč mogoče videti v poglavjih o nekdanjem vsakdanjem življenju, potem je Bulwer-Lyttonov zgled mogoče videti tam, kjer je v središču pozornosti posamezna zgodovinska osebnost in kjer se pisatelj v večji meri naslanja na zgodovinske podatke. V Jurčičevem opusu je take narave prvi slovenski zgodovinski roman *Ivan Erazem Tattenbach*. Čeprav se o Bulwer-Lyttonu na Slovenskem ni veliko pisalo, so popularnega avtorja gotovo poznali, kar lahko sklepamo iz naslova drugega slovenskega zgodovinskega romana, *Zadnji dnevi v Ogleju* (1876) Alojzija Carlija Lukoviča, objavljenem pičla tri leta po Jurčičevem, ki se je lahko zgledoval pri Bulwer-Lyttonovih romanih *Poslednji dnevi Pompejev*, *Rienzi*, *zadnji tribunov*, *The last of the Barons* itd.

V splošno šolsko vednost spada tudi trditev, da je Jurčič uresničeval literarni program iz *Popotovanja iz Litije do Čateža* (1858), kjer njegov avtor Levstik slovenskim pisateljem priporoča zgodovinsko, zlasti turško snov, vendar nikjer ne omeni Scotta, kar se ne sklada s predstavo o Jurčiču kot slovenskem Scottu. Priporoča pa Levstik pripovedni vzorec narodno-pobožne oz. krištofšmidovske povesti, kjer kot zgled navaja povest *Sreča v nesreči* Janeza Ciglerja, napisano v slogu poučnih pripovedi za preprosto ljudstvo, kakršne je pisal nemški pisatelj Christoph Schmid. Vsaj pri Jurčičevih zgodnejših zgodovinskih povestih, in sicer v *Juriju Kozjaku* ter v povesti *Grad Rojinje* (1866), ki se odigrava po znameniti bitki pri Sisku 1593, so vzorci krištofšmidovskega pripovedništva očitni.

Zgodovinska je tudi Jurčičeva povest *Domen*, pomenljivo podnaslovljena kot »domača povest iz prejšnjega veka«, ki je leta 1864 v nadaljevanjih izhajala pod uredniško taktirko Antona Janežiča v reviji *Slovenski glasnik* v Celovcu. S podnaslovom je avtor predvsem jasno pokazal, od kod je (mimo Scotta) črpal snov. Gre za vojaške begunce, mlade fante, ki so jih koncem 18. stoletja lovili po okrajnih gosposkah, da bi služili cesarja. Ker niso hoteli v vojsko, so se skrivali celo po več let in se, če niso bili ujeti ali ubiti, vrnili domov v tolovajskih združbah. Kakor naslovni Domen, ki kot voditelj take združbe napade graščino svojega osovraženega očeta Sove, ki sina pobije s svečnikom.

Vzporedno z Jurčičevim najpomembnejšim in najbolj poznanim delom *Deseti brat* je v *Slovenskem glasniku* izhajala še ena »izvirna zgodovinska povest iz 15. stoletja« z naslovom *Hči mestnega sodnika*, v kateri je v zgodovinski optiki in z ozirom na sočasne tendence 19. stoletja, kjer mislimo zlasti na nasprotja med nemštvom in vzhajajočim meščansko-izobraženskim slovenskim slojem, prikazano uveljavljanje meščanstva pri nas. V povesti se glavni antagonizem odvija med deželnim glavarjem Jurijem Turjaškim in ljubljanskim mestnim sodnikom Janezom Sumerekom, ki sicer umre, vendar dobi svojega vrednega naslednika v poštenem Simonu Grniščaku. Pridevek »izvirna« v podnaslovu dovolj jasno namiguje na snovni vir za pisanje,



Naslovnica prve izdaje slovenske zgodovinske tragedije *Tugomer*. (Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Josip_Jur%C4%8Di%C4%8D_-_Tugomer.pdf.)

ki je torej domača, slovenska zgodovina. O tujih vplivih spet nič izrecnega, čeprav bi lahko Jurčičevo navdušeno vživljanje v preteklo dobo in zgodovino pripisali tudi njegovemu prebiranju Scotta (Perenič 2021).

Glede tujih vplivov na slovensko književnost si dovoljujeva pripomniti, da se z njimi preveč obremenjujemo. In da se morda premalo zavedamo, da je bil od začetkov pisateljstva Jurčič zavezan predvsem domači, narodni tradiciji in čisto stvarni zgodovinski snovi, čeprav slovenska književnost prav gotovo ni rasla samo iz svojih korenin. Pisci so se v šoli seznanjali z evropsko klasiko. Tako tudi Jurčič, ki je obiskoval ljubljansko gimnazijo in se pozneje odločil za študij klasične filologije na Dunaju. Spremljali so sočasno literarno dogajanje pri sosedih (praviloma prek nemških posrednikov), vendar ne zato, ker bi se pri njih hoteli zgledovati, temveč ravno nasprotno, da bi pri pisanju znali ubrati samosvojo, specifično in prepoznavno pot. Zlasti nemškega kulturnega, jezikovnega in slogovnega vpliva so se naravnost preganjavačno otepali in si na silo prizadevali biti drugačni.

V tem se niso dosti razlikovali od zgodovinskih romanopiscev v drugih jezikih, saj je žanr v vsakem narodu zasledoval svoj specifični interes in bil zato drugačen od sosednjih. Scottovska zahteva po lokalni barvitosti, lokalnem koloritu je bila tako v soglasju z nacionalizmom žanra. Z vprašanjem sloga in slogovnega vpliva se popularno bralstvo ni obremenjevalo, medtem ko se je sprotne kritika izčrpavala ob brezplodnem tehtanju, ali je žanr bolj realističen ali bolj romantičen. Omenimo samo Levstikovo pisemsko kritiko *Desetega brata*, v kateri je Jurčiču med drugim očital, da romanu manjka figura trdnega, premožnega kmeta oz. gospodarja, na kakršnega je sam pokazal v *Popotovanju iz Litije do Čateža* prek sklicevanja na roman *Župnik Wakefieldski* Oliverja Goldsmitha.

Zato bi bilo bolje kakor o tujih vplivih, ki izvirno slovensko književnost postavljajo v manjvreden, podrejen položaj, govoriti o literarnem obzorju pisatelja. Jurčič je bral veliko in povprek, če lahko sklepamo iz njegovih izpiskov iz literarnega berila. Na njegovem bralnem seznamu so nemški, italijanski, angleški idr. klasiki, kot Shakespeare, Goethe, Cervantes, Homer ali denimo rimski pesnik Katul. A enakovredno tudi Valvasor, iz katerega je verjetno načrpal največ zgodovinskih podatkov, Vodnik ter Prešeren. Na kratko bi lahko rekli, da se je Jurčič kot pripovednik »naredil« ob domačih in tujih zgledih, vendar je njegova pisava zelo slovenska; iskanje vzporednic s tujim (kot domnevno boljšim in bolj kultiviranim) za vsako ceno je zato nekoliko neposrečeno in nasilno.

Ker je čas tak, da spodbuja revizijo utrjenih zgodovinskih znanj, preverimo, ali obstaja možnost za kako drugačno oznako Jurčiča, kot je veljala zanj doslej. Gre za pisatelja liberalnodemokratske orientacije, ki se je pred desetletji zdela *sine qua non* nacionalnega konstituiranja in nacionalne emancipacije v 19. stoletju, s tem pa tudi samoumevni temelj nacionalno pomembne literature. Dandanašnji, ko se odpira vprašanje zgodovinskih alternativ, dobivajo klasiki konkurenco v komplementarnem setu avtorjev, ki jim je bil svojčas pripisan status drugorazrednosti, danes pa kličejo po literarnozgodovinski rehabilitaciji. Prešeren je imel tekmece v Jovanu Veselu Koseskem na eni strani in v Stanku Vrazu na drugi, Josip Jurčič v Antonu Kodru in Jakobu Alešovcu, Ivan Tavčar v Franu Deteli. Alternative so odpadle zaradi napačne izbire jezika (npr. nemščine ali hrvaščine), napačne izbire žanra (npr. pri avtoricah ženskega romana) ali zaradi drugačne ideološke podlage (npr. avtorji katoliške poučne literature).

Naslovnica zgodovinske
povesti *Jurij Kozjak, slovenski
janičar*, ki je izšla leta 1864.
(Vir: [https://www.dlib.si/
stream/URN:NBN:SI:DOC-
G5YMCMTD/650706e1-
7076-40bc-b08c-
c7189fc13c2c/PDF](https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-G5YMCMTD/650706e1-7076-40bc-b08c-c7189fc13c2c/PDF)).



Jurčič velja za prvega pomembnejšega pripovednika 19. stoletja: »Zagotovo je najodličnejša klasična, to je literarnoutemeljevalska osebnost tistega časa pri nas bil 'Levstikov učenec' Josip Jurčič.« (Kmecl, 2004, str. 182) Bi ga lahko s slovenskega parnasa izrinil kateri od spregledanih ali zavrženih sodobnikov? Je sploh imel močno pisateljsko konkurenco (med nemško pišočimi, ženskami in v katoliškem taboru)?

Pisateljsko slavo se da med drugim meriti s številom omemb v Digitalni knjižnici Slovenije, to je v tisku; tisk je bil monopolni medij, česar ni bilo v tisku, pač ni bilo širše poznano. Danes je Jurčič po stopnji svoje slave ali »prepoznavnosti«, kot bi se moderno reklo, nekje na desetem mestu med vsemi slovenskimi pisatelji. Slavnejši od njega so Cankar, Prešeren, Župančič, Gregorčič, Tavčar, Levstik, Trdina, Jenko in Boris Pahor. Daleč najbolj poznano pisateljsko ime je bil Jurčič za časa življenja, v sedemdesetih letih 19. stoletja. Po njegovi smrti je v osemdesetih letih prvo stopničko med pisatelji zasedel Ivan Tavčar. Ne, prvenstva Jurčiču ne more odvzeti nihče, zaslužijo pa njegovi sodobniki omembo vsaj zaradi pisateljske kondicije, ki je bila večja od Jurčičeve. Daljše pripovedi so pisali Jernej Dolžan, Franc Valentin Slemenik, Josip Podmilšak in Anton Bartel, z nespregledljivim opusom zgodovinskega romana pa mu je že po smrti tesno sledil zlasti Anton Koder, ki se je lotil romana o kmečkih uporih in romana o protestantih, dveh zgodovinskih tem, ki se jima Jurčič ni utegnil posvetiti (Hladnik, 2021). S Kodrom je slovenska literarna scena grdo obračunala, tako da se ga je prijel vzdevek črne ovce slovenske literarne zgodovine.

Ko pogledamo od blizu, od kod tolikšen presežek omemb Jurčiča, se izkaže, da gredo na rovaš njegovega uredništva liberalskega dnevnika *Slovenski narod*; kot solastnik in urednik je namreč zapisan na dnu vsake številke časnika. Sklepava, da je novinarsko in uredniško delo zelo pomagalo k Jurčičevi literarni prepoznavnosti.

Izpostavlja za tale pregledni članek glavne Jurčičeve prispevke v slovensko književnost.

Jurčič ostaja v zavesti kot avtor prvega slovenskega romana *Deseti brat*,¹ ki z neskromnim obsegom 66.700 besed izpričuje avtorjevo pripovedno kondicijo.

Zaradi izpostavljen vloga Krjavljeve gostilniške družbe v *Desetem bratu* si površno predstavljamo, da je Jurčič veliko pisal o kmetih. Vendar je kmečkega v resnici napisal malo, vsaj v daljši pripovedni prozi, ob kateri se je merila pisateljska kondicija in profesionalnost. Ravno obratno, do kmetskega in malomeščanskega sloja je bil Jurčič precej kritičen. Morda najbolj v zgodovinski povesti *Hči mestnega sodnika*, kjer pomislimo na komične figure mestnih stražnikov, ki čuvajo hišo sodnika Sumereka, pa v *Kloštrskem žolnirju*, kjer se denimo posmehne opravljamim kostanjeviškimi ženskam, da ne omenjamo bistrournih Višnjancov (v *Kozlovski sodbi v Višnji gori*) ali tragikomičnih figur v kratkih pripovedih iz malomestnega življenja, kakršni sta stotnik Bitič v *Telečji pečenki* ter Vrban Smuk v istoimenski značajevki. Tudi kmet Smrekar v *Sosedovem sinu* ni moralno povsem neoporečen. S to povestjo je Jurčič postavil žanrski vzorec kmečke povesti, ki je v naslednjih letih vzcvetel in postal vodilni v pripovedni prozi. V *Sosedovem sinu* je namreč uspešno poročil revnega bajtarjevega sina s premožnim kmečkim dekletom, kar se v realnem življenju ni dogajalo in je celo v izmišljenih literarnih porokah strašno redko – za razliko od naslednikov v žanru je bil Jurčič zaupljiv do pridobitnih sposobnosti revnih slojev in je slovensko družbo gradil s pomirjanjem socialnih nasprotij, ki izvirajo iz premoženjskih razlik.

Pomembnejše mesto kot na področju kmečke povesti ima Jurčič v zgodovinskem romanu. Tudi pisal je v tem žanru več in je z ducatom besedil na petem mestu med

¹ Istega leta 1866 je za svoje besedilo uporabil oznako roman še pisatelj in časnikar Jakob Alešovec, ki je pripoved *Ein Held der Sternallee*, »Roman aus der Gegenwart« [Junak iz parka Zvezda, roman iz sodobnega življenja], objavljal v nadaljevanjih v ljubljanskem časopisu *Laibacher Zeitung*. Ker je Alešovec tedaj pisal še v nemščini (to so slovenski izobraženci obvladali enako ali bolje od slovenščine), se je njegov roman izgubil iz zgodovinskega spomina. Alešovec ne ogroža Jurčičevega prvenstva le zaradi izbire nemščine, ampak tudi zato ne, ker je njegovo besedilo dvakrat krajše od Jurčičevega in ker je malenkost mlajši: izhajal je namreč v maju in juniju, medtem ko je *Deseti brat* izhajal od konca februarja do velike noči v zadnjih dneh aprila.

avtorji žanra. Ker pa je bil bolj kratke pripovedne sape (v 19. stoletju so bila besedila pač precej krajša kot pozneje), so ga po dolžini besedil pozneje mnogi prehiteli. V 19. stoletju je bil Jurčič najvidnejši avtor zgodovinske pripovedne proze, leta 1873 pa je prvi zbral dovolj poguma, da je svojo zgodovinsko pripoved podnaslovil s stremljivo oznako roman (*Ivan Erazem Tattenbach, »izviren historičen roman iz sedemnajstega stoletja«*), čeprav ga je bilo komaj za 23.000 besed, manj od polovice običajnega romana. Vrsto oznako roman je uporabil tudi za *Lepo Vido*, ki je bila še krajša od *Erazma*, komaj 21.000 besed, in se z njo spet oklenil narodne motivike. *Rokovnjače* je dokončal Janko Kersnik in so tandemski roman, šele z nedokončanim in po smrti objavljenim *Slovenskim svetcem in učiteljem* pa se je Jurčič začel v žanru zgodovinskega romana resneje spogledovati s spodobno romaneskno dolžino.

SKLEP

V času Josipa Jurčiča je bilo pisanje slovenske književnosti programska dejavnost, saj sta v razmerah, ko narodna skupnost še ni bila politično emancipirana, literatura in v širšem smislu kultura služili kot nekakšni izkazniki narodne identitete. Jurčič se je tega dobro zavedal; kakor se je zavedal, da je do lastne državnosti še daleč in da z zedinjenjem s kulturno (naj)bližjimi Srbi in Hrvati ne bo nič. Zato je vse svoje moči usmeril v literaturo in časnikarstvo, v slednje celo preveč, saj je samokritično tožil, da mu politika absorbira preveč moči, in slovenske pisatelje pozival, naj se raje primejo beletristike. Verjel je v emancipatorno moč literature in ponosno ugotavljal, kako veliko število »imenitnih mož« je »odgojila naša sicer majhna deželica«. S tem je želel reči, »da bi mi, ko smo narmanji narod slovanski, najboljšo literaturo mogli imeti«, in bil gotov, »da moremo Slovenci sčasoma napraviti si literaturico, ki bode v primeri k drugim ravno tako velika«. »Ne zatajajmo se!« je spodbujal.² K vsenarodnemu projektu literarne kulture je obilno prispeval prav sam in si tako upravičeno prislužil naziv največjega pripovednika svojega časa.

LITERATURA

Hladnik, M. (2009). *Slovenski zgodovinski roman*. Ljubljana: ZIFF.

Hladnik, M. (2021). *Jurčič in sodobniki: Kulturomična miniatura*. Wikiverza.

Kmecl, M. (2004). *Tisoč let slovenske literature: Drugačni pogledi na slovensko literarno in slovstveno preteklost*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Perenič, U. (2021). *Josip Jurčič (1844–1881): Pripovednik svojega in našega časa*. Ljubljana: Beletrina.

² Beležnica, št. 1, 1861, str. 23–24 (Ms 1471, Josip Jurčič, Zapuščina, hrani: NUK).